

Nadrabianie zaległości? O słowackich przekładach literatury polskiej (nie tylko) w 2017 roku

Catching up on Backlogs? About the Slovak Translations of the Polish Literature (not only) in 2017

Zuzana Obertová

 <https://orcid.org/0000-0002-5766-4081>

COMENIUS UNIVERSITY IN BRATISLAVA
zuzana.pojezdalova@gmail.com

Data zgłoszenia: 10.09.2018 r. | Data akceptacji: 29.10.2018 r.

ABSTRACT | The author of this paper characterizes the Polish literature translated into the Slovak language over the last few years with particular focus on the year 2017. Three genres have been translated the most: literary reportage, detective novel, and fantasy literature. What is underscored is the function of these translations in the receiving (Slovak) culture and literature, as well as the reception of the translations by scholars and readers.

KEYWORDS | Polish literature in Slovak translation, literary reportage, Absynt, detective novel, fantasy literature, Andrzej Sapkowski, Józef Czechowicz, Tadeusz Borowski, Weronika Murek

Przekład literacki pełni w literaturze i kulturze docelowej różne funkcje. Badając dzieje przekładu literackiego na Słowacji, Katarína Bednárová wyróżniła ich aż dziewięć: informacyjną, substytucyjną, kreatywną, samodzielną, utylitarzną, komplementarną, społeczno-kulturową, rozwojową oraz retardacyjną¹. W historii przekładów polsko-słowackich zastosowanie mają najczęściej dwie z nich: informacyjna i komplementarna, oraz trzecia, dodatkowa: reprezentatywna². Podział ten mniej lub bardziej sprawdził się także w ciągu ostatnich kilku lat, a zwłaszcza w 2017 roku, kiedy bibliografia przekładów literatury polskiej na Słowacji była szczególnie bogata. Funkcję reprezentatywną, czyli przedstawiającą kanon wartości literatury polskiej, pełnią przekłady starszych pozycji J. Czechowicza, T. Borowskiego i W. Szpilmana. Funkcja komplementarna w rozumieniu Bogumiły Suwary lub substytucyjna w ujęciu Kataríny Bednárovej polega na uzupełnieniu całkowicie nieobecnych lub rzadkich w literaturze rodzimej tematów, środków wyrazu, gatunków itp. Pod tym względem znamienne są przekłady polskiej szkoły reportażu. Funkcja informacyjna nie ma bezpośredniego wpływu na rozwój literatury rodzimej, ale ma świadczyć o rozwoju myśli i literatury za granicą. Do tej kategorii można by zaliczyć wszystkie pozostałe przekłady, wyróżnić należy jednak przekład Weroniki Murek oraz wydanie „polskiego numeru” czasopisma „Revue svetovej literatúry”, przedstawiającego młode pokolenie twórców i nowe tendencje w literaturze polskiej. Zadaniem niniejszego artykułu jest zbadanie recepcji polskiej literatury wydanej na Słowacji przede wszystkim w 2017 roku, jednakże w przypadku gatunków ukazujących się regularnie od kilku lat uwzględnione zostały także starsze pozycje.

Pod względem ilości rynek przekładów polsko-słowackich został w ostatnich latach zdominowany przez zupełnie odmienne gatunki literackie. Ich wspólną cechą jest popularność wśród szerokiego grona czytelników oraz fakt, że odmawia im się przynależności do tzw. literatury wysokiej. Pierwsze dwa gatunki — powieść kryminalna oraz literatura *fantasy* — określane bywają mianem literatury popularnej, rozrywkowej i masowej, kolejny zaś — reportaż literacki — stoi na pograniczu beletrystyki i literatury faktu czy też stylu artystycznego i publicystycznego. Konsekwentnie wydawane w języku słowackim kryminały, tomy sagi o wiedźminie A. Sapkowskiego oraz dzieła polskiej szkoły reportażu w ciągu ostatnich kilku lat pełnią w kulturze docelowej odmienne funkcje i prawdopodobnie trafiają do różnych odbiorców.

1 K. Kenížová-Bednárová, 1994: *Miesto a funkcia prekladu v kultúre národa. Metodologické poznámky k dejinám prekladu*. W: K. Kenížová-Bednárová, red.: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku II*. Bratislava, Veda, s. 9–10.

2 B. Suwara, 2003: *O preklade bez prekladu*. Bratislava, Veda, s. 116.

W latach 2015—2018 czeskie wydawnictwo Plus v Albatros Media wydało wszystkie tomy sagi o wiedźminie A. Sapkowskiego w języku słowackim. Przekład słowacki ukazał się bardzo późno w stosunku do oryginału, gdyż pierwsze opowiadania o wiedźminie Geralcie A. Sapkowski opublikował w 1986 roku. W ciągu 20 lat przygody tego bohatera zdobyły rozgłos niemal na całym świecie; na podstawie książek powstał film, serial, trzy gry komputerowe, jedna planszowa i jedna karciana. Sagę przetłumaczono na co najmniej 20 języków³. Dla słowackiego czytelnika ważne jest wydanie w języku czeskim, które po raz pierwszy ukazało się w 1992 roku jako zbiór opowiadań, a także publikowane od 1995 roku przez ostrawskie wydawnictwo Leonardo tłumaczenia wszystkich kolejnych tomów sagi o wiedźminie, które ukazywały się rok po ich polskiej premierze w wydawnictwie SuperNowa. Utwory A. Sapkowskiego odniosły w Czechach wielki sukces, o czym świadczy wznowione wydanie wszystkich tomów serii w latach 2011—2012. Dzięki temu przedsięwzięciu udało się zachować pewną ciągłość, gdyż w 2014 roku, czyli rok po oryginale, ukazał się przekład ostatniego tomu zatytułowany *Bouřková sezóna*.

Rozważania na temat czeskich przekładów są bardzo istotne, ponieważ większość słowackiego społeczeństwa nadal zna, przynajmniej biernie, język czeski. Wykorzystują to wydawnictwa sprzedające czeskie przekłady również na Słowacji, poszerzając w ten sposób rynek zbytu o jedną trzecią potencjalnych odbiorców⁴. Dotyczy to nie tylko książek, lecz także wspomnianych gier komputerowych lub planszowych i filmów. Wszystkie wydania *Wiedźmina* oraz jego różnych adaptacji od lat są dystrybuowane i dostępne na Słowacji w języku czeskim. Można by zatem sądzić, że czeski *Zaklínač* jest w świadomości Słowaków trwale zadomowiony i nie ma potrzeby wydawania przekładu słowackiego. Mimo to w latach 2015—2018 ukazały się wszystkie tomy sagi o wiedźminie w tłumaczeniu Karola Chmela⁵.

3 Por. *Przekłady na języki obce*. Dostępne w Internecie: <http://www.andrzej.sapkowski.pl/tlumaczenia.html> [dostęp: 28.08.2018].

4 Z tego powodu słowaccy czytelnicy często mają dostęp najpierw do czeskiego przekładu, a dopiero później do słowackiego. Prowadzi to do porównywania obu tłumaczeń, a nierzadko czytelnicy stwierdzają, że właśnie czeskie jest lepsze lub bardziej im się podoba. Jak zaznacza P. Birčák, takie porównania często pomijają stosunek przekładów do oryginału, a zatem chodzi raczej o subiektywne opinie. Twierdzi, że największe wrażenie sprawia na nas pierwsza lektura książki, co działa na niekorzyść słowackich przekładów. Poza tym należy się zgodzić z P. Birčákem, że język czeski to mimo wszystko dla Słowaków język obcy, przez co bardziej niezwykły i interesujący, bo choć bliski, to jednak reprezentujący inną tożsamość kulturową. P. Birčák, 2017: *Preklady radšej české*. „Revue svetovej literatúry”, nr 2, s. 140—142.

5 W tłumaczeniu K. Chmela ukazała się wcześniej tzw. trylogia husycka A. Sapkowskiego, czyli seria książek *Narrenturm* (*Veža bláznov*, 2003), *Boży wojownicy* (*Boží bojovníci*,

Należy się zatem zastanowić, jaki był ich odbiór przez czytelników lub szerszą publiczność.

Na łamach czasopism literackich próżno szukać recenzji *Zaklínača*. W wywiadzie dla serwisu *Medzi knihami* wspomina o nim Juraj Malíček, docent Uniwersytetu Konstantyna Filozofa w Nitrze, zajmujący się badaniem popkultury⁶. Porównuje on formę *Wiedźmina* — zbiór opowiadań z dodanymi fragmentami — z *Conanem Barbarzyńcą* R.E. Howarda, moralne dylematy Geralta zaś z rozterkami głównego bohatera powieści F. Forsytha *Psy wojny*. Poza tym J. Malíček podaje ogólną charakterystykę wartości, które osobiście docenia w *Wiedźminie* A. Sapkowskiego, przede wszystkim opracowanie odwiecznego motywu walki dobra i zła:

Sapkowski vytvoril zo Zaklínača veľké, epické fantasy o individualizme, o vzťahu dobra a zla v metafyzickej rovine a potom aj v tej fyzickej. O nemožnosti držať sa bokom. O nemožnosti neutrality. [...] Príbehy dobra so zlom sa nám zdajú strašne jednoduché, až primitívne, banálne. Ale fantasy tomu jednoducho neverí a znova a znova to vyťahuje⁷.

Walka dobra i zła nierozłącznie wiąże się z bajkami, baśniami i podaniami ludowymi, do których A. Sapkowski świadomie nawiązuje⁸. Badacz podkreśla twórcze podejście pisarza do tradycyjnego gatunku baśni, a także do utrwalonego przebiegu pewnych zdarzeń:

2005), *Lux perpetua* (*Svetlo večné*, 2007), wszystkie opublikowane w wydawnictwie Slovart. Saga o wiedźminie ukazała się jednak nakładem czeskiego wydawnictwa Plus w Albatros Media, wydającego książki w języku czeskim i słowackim, a zatem działającego na rynkach obu państw. Por. <https://www.albatrosmedia.sk/> [dostęp: 28.08.2018].

6 Por. profil naukowy J. Malíčka na stronie uniwersytetu: <http://www.uluk.ff.ukf.sk/index.php/20-pracovnici/95-doc-mgr-juraj-malicek-phd> [dostęp: 28.08.2018].

7 „Sapkowski stworzył z *Wiedźmina* wielkie, epickie *fantasy* traktujące o indywidualizmie, o relacji między dobrem i złem w ujęciu metafizycznym, ale także na płaszczyźnie fizycznej. O tym, że nie da się stać z boku. Że neutralność jest niemożliwa. [...] Historie dobra i zła wydają nam się strasznie proste, a nawet prymitywne i banalne. Ale nie są takie dla *fantasy*, która nieustannie do tych wątków powraca” (tłum. — Z.O.). J. Kováčik, [online]: *Rozprávanie s Jurajom Malíčkom o sci-fi a fantasy knihách IV*. Dostępne w Internecie: <https://medziknihami.dennikn.sk/clanky/rozpravanie-s-jurajom-malickom-o-sci-fi-a-fantasy-knihach-iv/> [dostęp: 28.08.2018].

8 Ten temat został kilkakrotnie opracowany zarówno przez naukowców, jak i przez fanów — recenzentów, por.: M. Roszczynialska, 2003: *Nowa baśń*. „Strzyga” Romana Zmorskiego i „Wiedźmin” Andrzeja Sapkowskiego. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria”, nr 3, s. 257—266; *Baśniowy Wiedźmin*. Dostępne w Internecie: <https://www.fantastyka.pl/publicystyka/pokaz/863> [dostęp: 28.08.2018]; *Czas zmierzyć się z legendą*. Dostępne w Internecie: <http://przywiczornejherbacie.blogspot.com/2011/09/czas-zmierzyz-sie-z-legenda.html> [dostęp: 28.08.2018].

Postupom času ti dôjde, že vlastne čítaš rozprávky [...]. Poznáme napríklad príbeh o malej morskej víle. Poznáme ho ako Andersenovu rozprávku. A Sapkowski vo svojej poviedke rekonštruuje príbeh, ktorý sa stal rozprávkou. Rozpráva ho omnoho pravdepodobnejšie, ako ho poznáme z rozprávky. [...] Vznikla z toho neuveriteľná poviedka⁹.

J. Malíček opowiada o *Wiedźminie* w sposób popularyzatorski, jednakże wśród rozważań poświęconych literaturze *fantasy* trudno znaleźć wypowiedzi o bardziej naukowym charakterze. Badaczom recepcji prozy A. Sapkowskiego wśród czytelników na Słowacji pozostaje tylko możliwość odniesienia się do reakcji internautów. Spójne teksty w postaci blogów zostały poświęcone tylko pierwszym dwóm tomom serii — trzy z nich *Ostatniemu życzeniu* oraz trzy *Mieczowi przeznaczenia*. Wszystkie recenzje są nadmiernie pozytywne, ich autorzy zdecydowanie zachęcają do lektury, doceniają intrygującą fabułę, podkreślają naturalnie brzmiące dialogi i poczucie humoru pisarza, wyrażają sympatię wobec głównego bohatera. Oceny drugiej części skupiają się przede wszystkim na opisie fabuły, nawiązując do wydarzeń z poprzedniego tomu¹⁰. Poza podstawowymi informacjami na temat głównych wątków i akcji blogi przedstawiające pierwszy tom zawierają również ciekawe uwagi o obawach przed lekturą. Na przykład blogerka Lucka od dawna miała zamiar przeczytać czeskie tłumaczenie, ale zanim się do niego zabrała, niespodziewanie ukazał się przekład słowacki. Czytelników zapewnia: „V prvom okamihu som sa bála slovenského prekladu, ale ten ma našťastie nesklamal. V knihe som nenašla nič, čo by ma nejako veľmi iritovalo”¹¹.

9 „Z czasem zdajesz sobie sprawę, że właściwie czytasz baśnie [...]. Historię o malej syrence znamy na przykład jako baśń Andersena. A Sapkowski w swoim opowiadaniu rekonstruuje historię, która stała się baśnią. Jego opowieść o wiele bardziej jest prawdopodobna niż to, co znamy z baśni. [...] Powstało z tego niesamowite opowiadanie” (tłum. — Z.O.). J. Kováčik, [online]: *Rozprávanie s Jurajom Malíčkom...*

10 Por. *Meč osudu (Recenzia)*. Dostępne w Internecie: <http://elliesbookverse.blogspot.com/2016/05/mec-osudu-recenzia.html> [dostęp: 28.08.2018]; *A. Sapkowski: Zaklínač — Meč Osudu (recenzia)*. Dostępne w Internecie: <http://gwynbleidd.blog.pravda.sk/2016/08/29/a-sapkowski-zaklinac-mec-osudu-recenzia/> [dostęp: 28.08.2018]; *Andrzej Sapkowski — Zaklínač II: Meč osudu*. Dostępne w Internecie: <https://inferio.sk/andrzej-sapkowski-zaklinac-ii-mec-osudu/> [dostęp: 28.08.2018].

11 „W pierwszej chwili obawiałam się słowackiego przekładu, ale na szczęście mnie nie rozczarował. Nie znalazłam w książce nic, co by mnie jakoś bardzo drażniło” (tłum. — Z.O.). *Recenzia knihy Zaklínač (1) — Posledné želanie (Andrzej Sapkowski)*. Dostępne w Internecie: <http://mojcarovnyzivot.blogspot.com/2016/01/recenzia-knihy-zaklinac-1-posledne.html> [dostęp: 28.08.2018].

Michal Hostovecký z kolei napisał:

Značka Zaklínač je tak trochu zvláštna, pretože ju preslávili najmä videohry inšpirované poviedkami poľského spisovateľa. [...] Priznám sa, že sám som mal predsudky voči zbierke poľských fantasy poviedok, ale keďže som si hru Zaklínač 3: Divoký hon zamiloval, okamžite som si prvú knihu v sérii kúpil v čerstvom slovenskom vydaní¹².

Informacja ta sugeruje, że część słowackich odbiorców miała kontakt tylko z grami komputerowymi, a nawet nieznaną jej był pierwowzór książkowy. Gra komputerowa jest jednak dostępna tylko w języku czeskim, co wyjaśnia uwagę na końcu bloga: „Slovenský preklad nie je zlý, ale chvíľu mi trvalo, kým som si uvedomil, že trubadúr Blyškač je v skutočnosti Marigold”¹³. Blyškač (a nie Blyškač, jak podaje bloger) to słowackie tłumaczenie imienia Jaskier, a Marigold to tłumaczenie czeskie. Jesteśmy świadkami ciekawego przypadku zakłócenia komunikacji przez niezrozumienie słowackiego tłumaczenia, do jakiego doszło nie z powodu nieprawidłowego przekładu imienia bohatera z języka polskiego na język słowacki, lecz z języka polskiego na język czeski, ponieważ w świadomości wielu słowackich odbiorców *Wiedźmina* (niezależnie od medium — książki czy gry) imię poety utrwaliło się w wersji czeskiej — Marigold. Wśród niektórych czytelników słowackich Blyškač powoduje niezadowolenie¹⁴, zamieszanie z Marigoldem i Blyškačem oraz Triss Ranuncul i Triss Merigold¹⁵

12 „Marka *Wiedźmin* jest trochę nietypowa, ponieważ rozslawiła ją głównie gra komputerowa inspirowana opowiadaniem polskiego pisarza. [...] Przyznaję, że sam miałem uprzedzenia wobec zbioru polskich opowiadań *fantasy*, ale ponieważ bardzo polubiłem grę *Wiedźmin 3: Dzikie gon*, natychmiast kupiłem pierwszą książkę z serii w świeżym słowackim wydaniu” (tłum. — Z.O.). M. Hostovecký, 2017: *Andrzej Sapkowski: Zaklínač I: Posledné želanie*. Dostępne w Internecie: <https://inferio.sk/andrzej-sapkowski-zaklinac-posledne-zelanie/> [dostęp: 28.08.2018].

13 „Słowacki przekład nie jest zły, ale zajęło mi trochę czasu, zanim się zorientowałem, że trubadur Blyškač to właśnie Marigold” (tłum. — Z.O.). M. Hostovecký, 2017 [online]: *Andrzej Sapkowski...*

14 Na przykład na stronach WWW księgarni internetowej Martinus można w części recenzji znaleźć taką reakcję: „Mój názor je, že by nebola hanba dať rovnaké mená ako ich má český preklad”. „Moim zdaniem nie wstyd byłoby zostawić takie same imiona jak w przekładzie czeskim” (tłum. — Z.O.). Por. <https://www.martinus.sk/?ultem=215464#reviews> [dostęp: 28.08.2018].

15 Wyjaśnienie czeskiego przekładu podaje P. Szałašny: „W czeskiej wersji zamiast Triss Merigold znajdziemy Triss Ranuncul, z kolei zamiast Jaskra spotkamy Marigolda. Skąd ta (drastyczna) zmiana? Wbrew pierwszemu wrażeniu nie jest to błąd tłumacza. Kwiat jaskier to po czesku trudne słowo: *pryskyřník*, autor zmienił więc imię barda na nazwę innej rośliny — Marigold, co w języku angielskim oznacza ‘nagietek lekarski’. Z kolei Triss Merigold otrzymała jako drugi człon swojego nazwiska właśnie pierwotne imię poety, gdyż po łacinie ów kwiat określaną jest wyrazem *ranunculus*. Zabieg ten był

pojawia się w dyskusjach stosunkowo często i powoduje całkowite odrzucenie wersji słowackiej *a priori*.

Warto jednak zwrócić uwagę na mnóstwo pozytywnych komentarzy internautów, dotyczących praktycznie każdego tomu sagi o wiedźminie. Są one dowodem na to, że mimo dostępności czeskiego przekładu zawsze znajdują się czytelnicy, którzy sięgną po tłumaczenie w języku słowackim — nawet jeśli czytali wcześniej wersję czeską¹⁶, nie wspominając o tych, którzy sagi wcześniej w ogóle nie znali lub nie czytali (jak na przykład młodsze pokolenie czytelników). Pod tym względem należy docenić staranie wydawnictwa Plus v Albatros Media, a także determinację tłumacza do podjęcia tak ogromnego wysiłku, jakim niewątpliwie jest przetłumaczenie ośmiu tomów w ciągu trzech lat. Nie wyklucza to oczywiście potrzeby dogłębnej analizy przekładu, której na razie brakuje, by móc stworzyć pełny obraz recepcji *Wiedźmina* na Słowacji¹⁷.

Wielką popularnością wśród czytelników cieszy się również krańcowo odmienny gatunek literacki, stojący na pograniczu publicystyki i beletrystyki, oparty na faktach, ale opowiedzianych tak, by zaintrygować czytelnika i w pełni go zaangażować — reportaż literacki. Uprawianie tego gatunku na Słowacji nie ma takiej tradycji jak w Polsce. Podczas gdy w Polsce ukonstytuowała się

---

umotywowany chęcią uniknięcia występowania w tekście dwóch postaci, z których jedna nosi miano Marigold, a druga Merigold, co mogłoby być kłopotliwe dla czytelnika”. P. Szałaśny, 2015: *Fenomen „Wiedźmina” w Republice Czeskiej*. W: R. Dudziński, A. Flamma, K. Kowalczyk, J. Płoszaj, red.: *Wiedźmin — bohater masowej wyobraźni*. Wrocław, Stowarzyszenie Badaczy Popkultury i Edukacji Popkulturowej „Trickster”, s. 133.

- 16 Przykładowo na stronie WWW księgarni Martinus czytamy: „Kniha v slovenčine sa číta krásne. Mal som česť s českou verzou a slovenská mi pride oveľa prírodzenejšia. [...] Jednoducho netreba váhať a kupovať v slovenčine”. „Po słowacku książkę czyta się wspaniale. Czytałem czeską wersję i słowacka wydaje mi się o wiele bardziej naturalna. [...] Nie ma się nad czym zastanawiać, trzeba kupować słowacką” (tłum. — Z.O.). Por. <https://www.martinus.sk/?ultem=215464#reviews> [dostęp: 28.08.2018].
- 17 O tym, że analiza przekładu sagi o wiedźminie jest zarówno ciekawa, jak i konieczna, świadczą między innymi te reakcje internautów: „Text je totiž tak krásne preložený, že mám pocit, že čítam skôr povesti z okolia Trenčína než Polské fantasy, preklad plný pajtášov a odroňov má dušu a nieje citiť žiadna sterilita”. „Tekst jest bowiem tak pięknie przetłumaczony, że mam wrażenie, że czytam raczej podania z okolic Trenčyna niż polskie *fantasy*, preklad pełen takich wyrazów, jak *pajtáš*, *odroň*, ma duszę, nie ma się wrażenia, że jest sterylny” oraz „Na slovenský preklad som sa veľmi tešila a som rada, že vyšiel. Až na pár drobných chybičiek (napr.: Eskel je muž, nie žena, Yenniferina vôňa je orgován a egreš, nie agát atď.) sa podľa mňa vydaril”. „Bardzo cieszyłam się na słowacki przekład i jestem zadowolona, że się ukazał. Mimo paru drobnych błędów (np. Eskel to mężczyzna, a nie kobieta, zapach Yennifer to bez i agrest, nie akacja itp.) jest, moim zdaniem, udany” (tłum. — Z.O.). Por. <https://www.martinus.sk/?ultem=215464#reviews> [dostęp: 28.08.2018].

szoła reportażu, na Słowacji można wspomnieć tylko o pojedynczych autorach (np. dawniej L. Mňačko, a współcześnie A. Bán). Od kilku lat te białe plamy w słowackiej literaturze zapewniają przekłady utworów zagranicznych, a przede wszystkim reportaży polskich. W 2015 roku powstało bowiem wydawnictwo Absynt, które skupia się na wydawaniu literatury reportażowej. Zdaniem jego założycieli — Polaka Filipa Ostrowskiego i Słowaka polskiego pochodzenia Juraja Koudeli — najprościej było rozpocząć działalność od polskich reportaży z powodów organizacyjnych, a także ze względu na wysoki poziom i długoletnią tradycję polskiej szkoły reportażu¹⁸. Stworzono zatem edycję *Prekliati reportéri*, w której dotychczas ukazało się 38 pozycji, z czego 16 książek autorów polskich¹⁹.

Publikacje te spotkały się z bardzo pozytywnym odbiorem ze strony czytelników oraz recenzentów. Należy podkreślić, że wpływ na to miał również przemyślany i udany marketing. Poza nowoczesną szatą graficzną całej serii dotychczas udało się wydawcom zorganizować także spotkania czytelników z każdym z żyjących autorów, których książki ukazały się w Absyncie. Spotkania i dyskusje odbywają się w kilku miejscowościach (zazwyczaj w księgarniach), a wydawnictwo współpracuje także z ogólnosłowackim radiem Rádio FM, które transmituje wywiady z pisarzami²⁰. Poza tym fragmenty reportaży są dostępne na portalach internetowych: *Medzi knihami* i *Mono*²¹. Każdy może więc prze-

18 S. Majerová, 2016: *Slovákom zachutili knihy horké a ostré ako absint (rozhovor)*. Dostępne w Internecie: <https://www.aktuality.sk/clanok/336158/rozhovor-knihy-ostre-a-horke-ako-absint-slovakom-zachutili/> [dostęp: 28.08.2018].

19 P. Smoleński: *Oči zasypané pieskom* (2015), *Šče nevmerla i ne vmre* (2015); W. Tochman: *Akoby si kameň jedla* (2015), *Eli, Eli* (2017); L. Ostałowska: *Cigán je Cigán* (2015); R. Kapuściński: *Impérium* (2016), *Eben* (2016), *Šachinšach* (2016), *Cisár* (2017); A. Kuźniak: *Papusa* (2016); W. Jagielski: *Noční pútnici* (2016); J. Hugo-Bader: *Kolymské denníky* (2017); W. Szablowski: *Vrah z mesta marhúl* (2017), *Tancujúce medvede* (2017); W. Górecki: *Planéta Kaukaz* (2017); A. Domosławski: *Vylúčení* (2018). Por. *Prekliati reportéri*. Dostępne w Internecie: <https://www.absynt.sk/prekliati-reporteri> [dostęp: 28.08.2018].

20 Por. *Pena dní_FM s Arturom Domosławskim*. Dostępne w Internecie: https://fm.rtvs.sk/relacie/pena-dni_fm/167932/pena-dni_fm-s-arturom-domoslawskim [dostęp: 28.08.2018]; *Pena dní_FM s vydavateľstvom Absynt*. Dostępne w Internecie: https://fm.rtvs.sk/relacie/pena-dni_fm/128104/pena-dni_fm-s-vydavatelstvom-absynt [dostęp: 28.08.2018].

21 Por. *Ryszard Kapuściński: Impérium*. Dostępne w Internecie: <https://medziknihami.dennikn.sk/clanky/ryszard-kapucinski-imperium/> [dostęp: 28.08.2018]; *W.L. Tochman — Akoby si kameň jedla*. Dostępne w Internecie: <https://medziknihami.dennikn.sk/clanky/wl-tochman-akoby-si-kamen-jedla/> [dostęp: 28.08.2018]; *Prekliati reportéri: Papusa, cigánka, ktorá vedela zarábať*. Dostępne w Internecie: <https://mono.sk/papusa-ciganka-ktora-vedela-zarabat/> [dostęp: 28.08.2018]; *Prekliati reportéri: V sibírskom Kuvajte, v ruskom Impériu. Bez diamantov, ciest a tepla*. Dostępne w Internecie: <https://mono.sk/prekliati-reporteri-v-sibirskom-kuvajte-v-ruskom-imperiu-bez-diamantov-ciest-a-tepla/>

czytać fragment książki za darmo i na tej podstawie zdecydować o zakupie i przeczytaniu całości.

Obserwujemy zatem efekt synergiczny, wyjątkową sytuację, kiedy wypełnianie białych plam w literaturze docelowej łączy się z zapełnianiem luki rynkowej. Przekłady reportaży znajdują zarówno czytelników, jak i recenzentów, którzy albo bezpośrednio stwierdzają, że literatury tego typu brakowało dotychczas na Słowacji, albo podkreślają rolę nowego wydawcy²². Można stwierdzić, że podobnie jak w Polsce, „popularność reportażu literackiego jest w dużej mierze odpowiedzią na zmieniające się oczekiwania czytelników, łączących swe zainteresowania bieżącymi wydarzeniami z nastawieniem na spotkanie z zajmującym, precyzyjnie skonstruowanym tekstem”²³.

sk/prekliati-reporteri-v-sibirskom-kuvajte-v-ruskom-imperiu-bez-diamantov-ciest-a-tepla/ [dostęp: 28.08.2018]; *Prekliati reportéri: Akoby si kameň jedla*. Dostępne w Internecie: <https://mono.sk/prekliati-reporteri-akoby-si-kamen-jedla/> [dostęp: 28.08.2018].

- 22 Por. wstęp do krótkiego wywiadu z P. Smoleńskim w *Knižnej revue*: „V slovenskom preklade práve vychádza jeho kniha *Oči zasypané pieskom* (Absynt), ktorá je prvým titulom z edície *Prekliati reportéri*. V nej bude vydavateľstvo prinášať publikácie nielen od autorov známej „polskej reportážnej školy”, ale aj z iných krajín sveta”. „Właśnie ukazuje się w słowackim przekładzie jego książka *Oczy zasypane piaskiem* (Absynt), która jest pierwszą pozycją edycji *Prekliati reportéri*. Wydawnictwo będzie w niej publikować nie tylko pozycje autorów znanej polskiej szkoły reportażu, lecz także z innych krajów świata” (tłum. — Z.O.). *Dlhá cesta reportéra*. Dostępne w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/rozhovory/dlha-cesta-reportera> [dostęp: 28.08.2018].

Por. recenzję *Akoby si kameň jedla* W. Tochmana: „Pri pohľade na pulty kníhkupectiev však zostávame nemilo prekvapení. Reportáž je u nás, z nevysvetliteľných dôvodov, živoriacou populouškou. Vydavateľstvo Absynt bolo pre mňa doposiaľ neznáme. Koniec koncov vzniklo iba nedávno. Za svoj cieľ si stanovilo prinášať svetovú reportážnu literatúru a fotografiu, a tak zaplátať diery v ponuke kníhkupectiev. Zámery a ciele, aké si stanovili, kladú dôraz na hodnotu”. „Patrząc na regały księgarń, jesteśmy niemile zaskoczeni. U nas reportaż to z jakichś niewytłumaczalnych powodów ledwie żywy kopciuszek. Wydawnictwa Absynt wcześniej nie znałam. Powstało zresztą niedawno. Za cel postawiło sobie wydawanie literatury i fotografii reportażowej, by w ten sposób uzupełniać luki w ofercie księgarń. Realizując swoje zamiary i cele, wydawcy kładą nacisk na wartość [publikowanych pozycji — Z.O.]” (tłum. — Z.O.). J. Teťáková, 2015: *Akoby si kameň jedla*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/2730-akoby-si-kamen-jedla> [dostęp: 28.08.2018].

Por. recenzję *Cigán je Cigán* L. Ostałowskiej: „Ďalšia z publikácií mladého, a verím, že životaschopného vydavateľstva Absynt napĺňa myšlienku prinášať nášmu čitateľovi zaujímavé, hodnotné a nešedné reportáže”. „Kolejny tytuł młodego — mam nadzieję, że żywotnego — wydawnictwa Absynt stanowi ucieleśnienie idei udostępniania naszemu czytelnikowi ciekawych, wartościowych i nietuzinkowych reportaży”. J. Teťáková, 2015: *Cigán je Cigán*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/2900-cigan-je-cigan> [dostęp: 28.08.2018].

- 23 E. Żyrek-Horodyska, 2017: *Reportaż literacki wobec literatury. Korzenie i teorie*. „Pamiętnik Literacki”, R. 108, nr 4, s. 131.

Jednakże daje się zauważyć, że tradycyjne słowackie czasopisma literackie nie podejmują tematu reportażu literackiego. Poza miesięcznikiem „Knižná revue” nie znajdziemy żadnych recenzji polskich lub innych zbiorów reportaży wydawnictwa Absynt. Być może gatunek ten musi najpierw zadomowić się w przestrzeni literackiej i zdobyć na tyle szerokie grono czytelników, żeby jako zjawisko zwrócić na siebie uwagę także naukowców oraz krytyków literackich. Teoria i stan badań nad reportażem literackim nie są na Słowacji zbyt zaawansowane z oczywistych względów — braku tradycji, braku odpowiednich pozycji książkowych. Z tego powodu, chcąc określić odbiór polskich reportaży na Słowacji, należy skorzystać z nierównych jakościowo, bo najczęściej pisanych przez zwykłych czytelników, recenzji internetowych.

Ogólnie recenzje te są bardzo pozytywne. Niektórzy autorzy zwracają uwagę czytelników na różnicę w odczytaniu reportażu i beletrystyki, co także wskazuje na to, że reportaże są w kulturze słowackiej czymś nowym i nieco niezwykłym²⁴. W wielu recenzjach powtarza się zdanie, że książki te skłaniają czytelników do refleksji, nie są proste w odbiorze, wymagają krytycznego myślenia, nie pozostawiają miejsca na bierność, tak naprawdę nie da się ich czytać, pozostając obojętnym wobec otaczającego nas świata i jego spraw²⁵. Chyba najtrafniej

24 Por. „*Oči zasypané pieskom* nie sú knihou pre všetkých. Odporúčala by som ju tým, ktorí si chcú rozšírovať svoje obzory a neradi zakrývajú oči pred realitou. Je aj pre tých, ktorí sa chcú dozvedieť viac než len to, čím ich krmia v učebniciach dejpisu a v médiách. Ide o trochu zložitejšie čítanie, ktoré obohatí úplne inak ako bežná beletria”. „*Oczy zasypane piaskiem* to książka nie dla każdego. Polecałabym ją tym, którzy chcą poszerzać swoje horyzonty i niechętnie zamykają oczy na rzeczywistość. Jest również dla tych, którzy chcą się dowiedzieć więcej niż to, czym karmią ich podręczniki historii i media. Chodzi o trochę bardziej skomplikowaną lekturę, która wzbogaca [czytelnika — Z.O.] zupełnie inaczej niż zwykła beletrystyka” (tłum. — Z.O.). M. Hatňanková, 2015: *Oči zasypané pieskom*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/2864-oci-zasypane-pieskom> [dostęp: 28.08.2018]. „Tak zložitá téma a tak aktuálna. Tolko smutných a tragických osudov. Ťažké čítanie, žiadna odpočinková literatúra. Napriek tomu, knihu odporúčam”. „Tak skomplikovaný i tak aktualný temat. Tyle smutných i tragicznych losów. Trudná lektúra, to nie žiadna literatúra relaxačná. Mimo to knižku polecam” (tłum. — Z.O.). *Vylúčení (Artur Domosławski)*. Dostępne w Internecie: <https://drominickacita.sk/2018/06/11/vyluceni-artur-domoslawski/> [dostęp: 28.08.2018].

25 „[...] kto sa nebráni rozmyšľaniu, môže získať nový pohľad na problematiku migrácie, chudoby a násilia medzi tými menej šťastnými”. „Kto nie stroni od myślenia, może zyskać nowe spojrzenie na problematykę migracji, biedy i przemocy wśród tych, którzy mają mniej szczęścia” (tłum. — Z.O.). *Vylúčení (Artur Domosławski)*. Dostępne w Internecie: <https://drominickacita.sk/2018/06/11/vyluceni-artur-domoslawski/> [dostęp: 28.08.2018]. „*Noční pútnici* je kniha náročná. Vyžaduje si sústreďenie a ochotu zmerať sa s tým, že mnohým veciam neporozumieme. Predstaví vám totiž svet, s ktorým sme sa, našťastie, nemuseli stretnúť”. „*Nocni wędrowcy* to trudna książka. Wymaga skupienia i gotowości do pogodzenia się z faktem, że wielu spraw nie zro-

zakończył swoją recenzję Róbert Moskvič, pisząc o *Wykluczonych* Artura Domosławskiego. Tymi słowami można w skrócie określić wszystkie wydane do tej pory w wydawnictwie Absynt reportaże polskie (i nie tylko):

Kniha *Vylúčení* obsahuje celú plejádu srdcervúcich svedectiev, hodnotných analýz a inšpiratívnych úvah. Je prešpikovaná citáciami a odkazmi na iné publikácie, ktoré podrobne rozpitvávajú opisované fenomény. Domosławski v nej formuluje viac zamyslení a otázok, než ponúka odpovedí a kategorických záverov. *Vylúčení* sú preto dielom určeným tomu, kto sa nebojí byť vyrušený z každodennej rutiny. Tomu, kto nemá strach siahnuť si do svedomia a necíti úzkosť z predstavy, že bude nútený premýšľať. Každodenná konfrontácia s realitou tohto sveta zbaveného dodatočných príkras a pozlátok vie byť totiž mimoriadne emotívna²⁶.

Pewną kontynuację można obserwować w wydawaniu innego niż *fantasy* gatunku literatury popularnej — powieści kryminalnej. W ciągu ostatniego dziesięciolecia ukazało się na Słowacji 11 kryminałów polskich autorów, większość

zumiecie. Przedstawia wam bowiem świat, z którym nie musieliśmy się, na szczęście, zetknąć” (tłum. — Z.O.). J. Tetáková, 2016: *Noční pútnici*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/4104-nocni-putnici> [dostęp: 28.08.2018]; „*Impérium* od Ryszarda Kapuścińskiego odporúčam čitateľom, ktorých zaujíma dianie za hranicami našej vlastnej krajiny. Tým, ktorí chcú vedieť viac o mocnosti, v područí ktorej sme my sami existovali desiatky rokov”. „*Imperium* Ryszarda Kapuścińskiego polecam čyateľnikom, ktorých interesuje, čo sa dzieje za hranicami nášzego własnego kraju. Tym, ktorí chcú dowiedzieć się więcej o mocarstwie, którego jarmo sami dzwigaliśmy przez dziesięciolecia” (tłum. — Z.O.). Z. Švecová, 2016: *Impérium*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/3830-imperium> [dostęp: 28.08.2018]. „Tenkú stostranovú knihu síce zhltnete na posedenie, no zanechá vo vás trvalejšiu ozvenu a reflexiu nedávnych udalostí”. „Cienkú stustronicovú knižku poľkniete wprawdzie za jedným posiedzeniem, ale zostawi w was trwały ślad i obraz niedawnych wydarzeń” (tłum. — Z.O.). L. Rusnáková, 2015: *Akoby si kameň jedla — Wojciech L. Tochman*. Dostępne w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/akoby-si-kamen-jedla-wojciech-l-tochman> [dostęp: 28.08.2018].

26 „Książka *Wykluczeni* zawiera cały wachlarz przejmujących świadectw, przenikliwych analiz oraz inspirujących refleksji. Jest naszpikowana cytatai i odwołaniami do innych publikacji, szczegółowo analizującymi opisywane zjawiska. Domosławski formuluje w niej więcej pytań niż odpowiedzi i kategorycznych wniosków. Stąd *Wykluczeni* są lekturą dla tych, którzy nie boją się wyłamać z rutyny codzienności. Dla tych, którzy nie obawiają się zajrzeć we własne sumienie i nie odczuwają lęku na myśl, że zostaną zmuszeni do wysiłku umysłowego. Codzienna konfrontacja z rzeczywistością tego świata, pozbawionego dodatkowych ozdób i pozłoty, może być bowiem nadzwyczaj emocjonująca” (tłum. — Z.O.). R. Moskvič, 2018: *Bytosti vzdorujúce kopancom*. Dostępne w Internecie: <https://dennikn.sk/1183006/bytosti-vzdorujuce-kopancom/> [dostęp: 28.08.2018].

z nich w tłumaczeniu Tomáša Horvátha²⁷. Podobnie jak literatura *fantasy*, powieści kryminalne rzadko zwracają uwagę literaturoznawców i krytyków, są jednak popularne wśród czytelników. Porównują oni swoje wrażenia z lektury z przeczytanymi wcześniej książkami, a ponieważ w przypadku kryminału mamy do czynienia z gatunkiem opartym na określonych regułach i powtarzających się schematach²⁸, recenzenci skupiają uwagę na tym, co nowe, inaczej opracowane, oryginalne. W przypadku powieści Zygmunta Miłoszewskiego, które na Słowacji mają najlepszy odbiór, w recenzjach bardzo często jest mowa o nietypowym i niespodziewanym rozwiązaniu akcji, niemożliwości odgadnięcia prawdziwego sprawcy przestępstwa, o budowaniu napięcia. Główny bohater, prokurator Szacki, wydaje się czytelnikom rzeczywistą postacią, jego zachowania, problemy w życiu prywatnym, a przede wszystkim sposób mówienia udało się Z. Miłoszewskiemu przedstawić tak, że sprawiają wrażenie niezmiernie autentycznych. Recenzenci zauważają, że trylogia Z. Miłoszewskiego to nie tylko historie kryminalne, lecz — z racji aluzji do problemów współczesnych — także krytyczne spojrzenie na polskie lub raczej środkowoeuropejskie społeczeństwo²⁹.

27 Powieści M. Krajewskiego: *Smrt v Breslau* (2007), *Koniec sveta v Breslau* (2008), *Prízraky v Breslau* (2009), *Pevnosť Breslau* (2010), *Cháronove čísla* (2015), tłum. T. Horváth; powieści Z. Miłoszewskiego: *Zrnko pravdy* (2014), tłum. T. Horváth, *Zapletení* (2014), *Hnev* (2015), tłum. A. Horák; powieść A. Błazejowskiego *Červený šašo* (2015) oraz S.A. Wotowskiego *Dom prízrakov* (2017), tłum. T. Horváth.

28 Próby zdefiniowania kompozycji oraz reguł „dobrej” powieści kryminalnej podjął się np. R.A. Knox w słynnym wstępie do zbioru *The best detective stories of the year 1928* (1929) lub R.A. Freeman w eseju *The Art of the Detective Story* (1941), na Słowacji literaturoznawca T. Žilka (2011) wyróżnił 5 typów detektywów jako głównych bohaterów powieści kryminalnej (*Vademecum poetiky*, Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa, s. 95—96).

29 Por. J. Červenák, 2014: *Asi takto som sa tváril pri rozuzlení Zapletených...* Dostępne w Internecie: <https://www.facebook.com/Cervenak.Juraj/photos/a.10151524389338376/10152834890503376/?type=1&theater> [dostęp: 28.08.2018]; J. Kuric, 2014: *Zapletení — detektívka veľkého kalibru*. Dostępne w Internecie: <https://jozefkuric.blog.sme.sk/c/371192/zapleteni-detektivka-velkeho-kalibru.html> [dostęp: 28.08.2018]; J. Kuric, 2014: *Zrnko pravdy — polská detektívka o legende a krvi*. Dostępne w Internecie: <https://jozefkuric.blog.sme.sk/c/359612/zrnko-pravdy-polska-detektivka-o-legende-o-krvi.html?ref=tit/> [dostęp: 28.08.2018]; J. Kuric, 2015: *Po pánovi Tragáčikovi si ma získal aj prokurátor Szacki*. Dostępne w Internecie: <https://dennikn.sk/blog/186622/po-panovi-tragacikovi-si-ma-ziskal-aj-prokurator-szacki/> [dostęp: 28.08.2018]; M. Ferko, 2014: *Zrnko pravdy — Zygmunt Miłoszewski*. Dostępne w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/zrnko-pravdy-zygmunt-miloszewski> [dostęp: 28.08.2018]; M. Ferko, 2015: *Zapletení — Zygmunt Miłoszewski*. Dostępne w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/zapleteni-zygmunt-miloszewski> [dostęp: 28.08.2018]; S. Marec, 2014: *V prvej linii boja za lepšie Slovensko*. Dostępne w Internecie: <https://samuelmarec.blog.sme.sk/c/363817/v-prvej-linii-boja-za-lepsie-slovensko.html> [dostęp: 28.08.2018]; M. Debnár, 2014: *Kniha týždňa: Temný prípad*. Dostępne w Internecie: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/333191-kniha-tyzdna-temny-pripad/> [dostęp: 28.08.2018];

Inne polskie powieści kryminalne nie spotkały się na Słowacji z takim odzewem. Na tle pozostałych utworów tego gatunku wyróżniają się jednak swoją historycznością — w utworach Marka Krajewskiego jest to historyczność stylizowana, w dziełach Aleksandra Błażejowskiego i Stanisława Antoniego Wotowskiego rzeczowywista. M. Krajewski sytuuje bowiem swoje kryminały albo w przedwojennym Wrocławiu — Breslau, albo w międzywojennym Lwowie; dobrze zna topografię obu miast, prowadzi czytelnika przez konkretne miejsca i ulice³⁰. Natomiast autentyczne międzywojenne powieści kryminalne dwóch pozostałych wymienionych polskich autorów to niezwykle świadectwo ewolucji gatunku oraz próba odnalezienia się we współczesności na tle całego szeregu młodszych pisarzy, nowszych utworów i tendencji³¹.

Przypomnienie starszych epok literackich, odświeżenie ekspresjonistycznego wyrazu artystycznego i jego konfrontację z obecnymi dzisiaj w kulturze tendencjami stanowi przykład *Krzyku* Stanisława Przybyszewskiego. Powieść ekspresjonistyczna z 1917 roku została przetłumaczona przez T. Horvátha, który, opierając się na dotychczasowych polskich badaniach literaturoznawczych³², napisał do niej posłowie, a raczej studium przedstawiające zarówno twórczość S. Przybyszewskiego i jej znaczenie w literaturze europejskiej, jak i interpretację samej powieści. Studium to jest cenną pomocą w interpretacji powstałego przed ponad stu laty utworu, zwłaszcza że *Krzyk* stanowi w pewnym sensie zwieńczenie dorobku S. Przybyszewskiego, a *Confiteor*, w odróżnieniu od większości pozostałych książek autora, przetrwał próbę czasu³³.

L. Jaško, 2015: *Slováci by nemali čítať severské krimi. Ale polské*. Dostępne w Internecie: <https://kultura.sme.sk/c/7924921/slovaci-by-nemali-citat-severske-krimi-ale-polske.html> [dostęp: 28.08.2018].

- 30 Tak można wnioskować na podstawie recenzji. Por. E. Melichárková, 2008: *Smrt v Breslau — Marek Krajewski*. Dostępne w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/smrt-v-breslau-marek-krajewski> [dostęp: 28.08.2018]; M. Gulasová, 2018: *Cháronove čísla*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/krimi/item/4845-charonove-cisla> [dostęp: 28.08.2018].
- 31 Recenzenci odruchowo zwracają uwagę na datę powstania oryginału i uprzedzają, że do lektury należy podchodzić z pewnym dystansem, albo podkreślają, iż utwór jest mimo swojego „wieku” stosunkowo nowoczesny, pozbawiony maniery. Por. *Recenzia: Stanislav A. Wotowski — Dom prízrakov (Europa, 2017)*. Dostępne w Internecie: <http://bookowskiblog.blogspot.com/2018/05/recenzia-stanislav-wotowski-dom.html> [dostęp: 28.08.2018]; Z. Palčeková, 2017: *Dobrá dobová detektívka* [recenzia]. Dostępne w Internecie: <https://www.martinus.sk/?uItem=264433#reviews> [dostęp: 28.08.2018]. Należy dodać, że powieść S.A. Wotowskiego została na Słowacji określona jako kryminał z elementami horroru i okultyzmu.
- 32 Por. T. Horváth, 2017: *Stanislav Przybyszewski*. W: S. Przybyszewski: *Krik*. Bratislava, Európa, s. 105—126.
- 33 G. Matuszek uważa *Krzyk* za jedną z najlepszych powieści S. Przybyszewskiego, stwierdzając jednocześnie, że została w nim zafalszowana *idée fixe* autora, iż artysta to boski

Z translatorskiego punktu widzenia należy omówić również tytuł powieści. Gabriela Matuszek zauważyła, że ówcześni krytycy literaccy rzadko kiedy dostrzegali rolę, jaką odgrywa tytuł w powieściach S. Przybyszewskiego³⁴. Wydaje się, że ani tłumacz, ani wydawca nie uwzględnili znaczenia tytułu, jego bezpośredniego nawiązania do słynnego obrazu Edvarda Muncha, do którego aluzją jest zresztą okładka słowackiego wydania³⁵. W języku słowackim jako tytuł tego obrazu utrwalił się bowiem *Výkrik*, a nie *Krik*. Oczywiście jest to drobniaczek, jednak w interpretacji decydujące są czasami właśnie tego typu niuanse. Nawet w kluczowym fragmencie powieści pojawia się właśnie przekład „výkrik”³⁶, a jako jednorazowe, ale tym bardziej przerażające „wykrzyknięcie” rozumiane jest też w następującej recenzji:

Literatúra sa prelína s maliarstvom a hudbou, myslenie je preniknuté blúznením, realita snom, vonkajší svet je ozvenou tých najvnútornejších procesov. Názov románu možno vzťahovať na celú jeho podstatu: je to ostrý, expresívny, protestný výkrik, v ktorom sa miešajú farby zúfalstva, provokácie, angažovanosti a nekonformizmu³⁷.

---

demiurg stwarzający nowe światy: „Nowoczesny artysta nie jest w stanie stworzyć epifanijnego pejzażu [...]. Sztuka, która pragnie oddać demoniczne, transgresyjne i ekstatyczne doświadczenie bytu, musi łączyć się — jak zdaje się sugerować Przybyszewski — z (samo)unicestwieniem”. G. Matuszek, 2011: *Demony u Przybyszewskiego, czyli o szatanie wczesnej nowoczesności*. „Stan Rzeczy”, 1/1, s. 125—126. Dostępne w Internecie: <http://www.stanrzeczy.edu.pl/wp-content/uploads/2013/05/SR1-117-130.pdf> [dostęp: 28.08.2018].

34 G. Matuszek, 1985: *Jak czytano powieści „wielkiego demoralizatora”*. „Pamiętnik Literacki”, nr 76/2, s. 37 (35—48).

35 Podkreślić należy, że tłumacz jest świadomy związku pomiędzy obrazem i powieścią, gdyż w posłowiu pisze: „Trebá tu ešte upozorniť na jednu intermediálnu súvislosť z oblasti dejín umenia. Titul *Krik* môže dnes viacerým pripomenúť skôr slávny obraz Eduarda Muncha než Przybyszewského román. Rovnomenný titul nie je žiadna náhoda — Munch bol dobrým priateľom v tých časoch v Nemecku slávneho »geniálneho Poliaka« a »satanistu« Stanisława Przybyszewského”. „Należy jeszcze zwrócić uwagę na pewien interdyscyplinarny aspekt związany z historią sztuki. Tytuł *Krzyk* może dzisiaj wielu czytelnikom kojarzyć się raczej z obrazem Eduarda Muncha niż z powieścią Przybyszewskiego. Takie samo brzmienie tytułu nie jest dziełem przypadku — Munch był dobrym przyjacielem słynnego wówczas w Niemczech »geniálnego Polaka« i »satanisty« Stanisława Przybyszewskiego” (tłum. — Z.O.). T. Horváth, 2017: *Stanisław Przybyszewski...*, s. 125. Tym bardziej niezrozumiałe jest to rozwiązanie translatorskie.

36 „Odrázu začul príšerný výkrik. Nie! Nezačul — uvidel ho [...]”. S. Przybyszewski, 2017: *Krik...*, s. 11.

37 „Literatura przeplata się z malarstwem i muzyką, myśl przenikają majaki, rzeczywistość, sen, świat zewnętrzny jest echem najbardziej wewnętrznych procesów. Tytuł powieści odnosi się do jej istoty: to ostrzy, ekspresywny krzyk protestu, w którym mieszają się kolory rozpacz, prowokacji, zaangażowania i nonkonformizmu” (tłum. —

W 2017 roku ukazało się kilka książek, które są odrębnymi, całkowicie różnymi od pozostałych elementami w mozaice przekładów literatury polskiej na Słowacji. Do tych pozycji należy jedyny zbiór polskiej poezji wydany w języku słowackim w tym roku — wybór wierszy Józefa Czechowicza pt. *Balada z tamtej strony*. Autorem przekładu jest Juraj Andričik, który przełożył wiersze J. Czechowicza już wcześniej, ale wydane zostały dopiero po jego śmierci dzięki starannej pracy edytorskiej syna, również tłumacza — Mariána Andričika. Tomik miał swoją promocję w ramach festiwalu literackiego Novotvar³⁸. Liryka J. Czechowicza prezentowana jest jako poezja katastroficzna, poezja zmierzchu³⁹ i wydaje się aktualna wobec ponurych perspektyw dzisiejszego społeczeństwa. Właśnie aktualność tych utworów oraz ich mroczność podkreśla M. Andričik w rozmowie w rozgłośni Rádio Devín. Poza tym jest on przekonany, że wybór ten wypełnia białe plamy w znajomości polskiej poezji. Wspomina też odczucia towarzyszące ojcu podczas tłumaczenia poezji J. Czechowicza:

Keď sa otec pustil do prekladu Czechowicza, veľmi sa s tým trápil. Hovoril, že je to veľmi ťažký preklad, napriek tomu, že Czechowicz nepoužíval klasické básnické formy, ktoré by si vyžadovali osobitý prístup, ale jeho poézia je neobyčajne obrazne bohatá, zmyslovo bohatá. Zbigniew Machaj hovorí o veľmi silnej hudobnosti, ktorá ju prestupuje, a bolo treba sa usilovať toto všetko v preklade nejakým spôsobom udržať⁴⁰.

Wyjątkową pozycję wśród przekładów literatury polskiej na Słowacji w 2017 roku zajmuje książka Weroniki Murek *Uprawa roślin południowych metodą Miczurina*, która tuż po wydaniu w 2015 roku odniosła sukces jako „debiut bez słabych punktów”⁴¹, jakiego „na polskim rynku wydawniczym nie

Z.O.). Stanisław Przybyszewski: *Krik*. Dostępne w Internecie: <https://dalfar.wordpress.com/2017/12/03/stanislaw-przybyszewski-krik/> [dostęp: 28.08.2018].

38 Por. *Novotvar 2017*. Dostępne w Internecie: <https://www.vlna.sk/novotvar-2017/> [dostęp: 28.08.2018].

39 Por. *Józef Czechowicz — Balada z tamtej strony*. Dostępne w Internecie: <https://www.vlna.sk/jozef-czechowicz-balada-z-tamtej-strany/> [dostęp: 28.08.2018].

40 „Kiedy ojciec wziął się do tłumaczenia Czechowicza, bardzo się z tym mozolił. Mówił, że to bardzo trudny przekład, ponieważ — mimo że Czechowicz nie używał klasycznych form poetyckich, wymagających specyficznego podejścia — jego poezja jest niezwykle bogata w obrazy, zmysłowa. Zbigniew Machaj mówi o niej, że jest bardzo wyraźnie nasycona muzycznością, i trzeba było dokładać starań, by w jakiś sposób zachować to wszystko w przekładzie” (tłum. — Z.O.). *Balada z tamtej strony*. Dostępne w Internecie: <https://devin.rtvs.sk/clanky/literatura/158540/balada-z-tamtej-strany> [dostęp: 28.08.2018].

41 D. Nowacki, 2015: *Debiut bez słabych punktów: „Uprawa roślin południowych metodą Miczurina”* [recenzja]. Dostępne w Internecie: http://wyborcza.pl/1,75410,17579234,Debiut_bez_slabych_punktow_Uprawa_roslin_poludniowych.html?disableRedirects=true [dostęp: 28.08.2018].

było od lat”⁴², ponieważ „łączy to, co realistyczne i surrealne, satyryczną obserwację z fantastyką. [...] Murek jest mistrzynią kontrastowania nadzwyczajnych, często rodem z horroru, okoliczności i banalnych, automatycznych reakcji”⁴³. W języku słowackim książka została wydana pod tytułem *Pestovanie teplomilných rastlín podľa Mičurina*. Zaprezentowano ją na festiwalu literackim BRaK, którego motywem przewodnim był w roku 2017 „świat za lustrem”, czyli świat imaginacji, snu i magii, do którego wchodzimy za pośrednictwem literatury⁴⁴. O tym, że debiutancki zbiór opowiadań pisarki doskonale pasował do tego tematu, przekonuje recenzja pisarza i scenarzysty Jána Púčeka:

V sugestívnych atmosférických textoch sa pohybujú postavy, o ktorých nevieme absolútne nič. Rozprávajú, konajú, no miestami akoby boli súčasťou neživého sveta akéhosi obskúrneho divadelného zákulisia. Ich rozhovory plynú ako paralelné monológy tesne vedľa seba a pretnú sa len zriedkavo — čo je pre mnohé medziľudské vzťahy symptomatické aj mimo žánru magického realizmu. Napríklad — v bežnom živote. Miestami nás môžu prepadať aj pochybnosti, či vôbec ide o ľudské bytosti, či postavami knihy Weroniky Murekovej nie sú, napríklad, rastliny (a týchto pochybností sa počas celého čítania ani na okamih nezbavíme)⁴⁵.

W recenzjach słowackich wydań zagranicznych książek rzadko spotykamy się z uwagami na temat przekładu, poza informacją o nazwisku tłumacza. W recenzji J. Púčeka praca Patrika Oriška nad przekładem debiutu W. Murek

42 K. Sztafa, 2015: *Przemijanie jako widmo. Wokół debiutanckiego zbioru opowiadań Weroniki Murek „Uprawa roślin południowych metodą Miczurina”*. Dostępne w Internecie: <https://kulturaliberalna.pl/2015/05/12/recenzja-uprawa-roslin-metoda-miczurina/> [dostęp: 28.08.2018].

43 E. Szybowicz, 2016: *Nike 2016 — finaliści. Weronika Murek i uprawa ludzi metodą Miczurina*. Dostępne w Internecie: <http://wyborcza.pl/7,75517,20666050,nike-2016-finalisci-weronika-murek-i-uprawa-ludzi-metoda.html> [dostęp: 28.08.2018].

44 BRaK 2017 — *štvrtý ročník najväčšej medzinárodnej prehliadky knižného umenia na Slovensku*, [online]: <http://www.litcentrum.sk/66292> [dostęp: 28.08.2018].

45 „W sugestywnych, klimatycznych tekstach poruszają się postacie, o których absolutnie nic nie wiadomo. Mówią, działają, ale czasami jakby były częścią niezwygłego świata jakiegoś obskurnego zascenia teatru. Ich rozmowy płyną niczym równoległe monologi, tuż obok, z rzadka jedynie krzyżując się ze sobą — to zresztą symptomatyczne dla wielu międzyludzkich relacji także poza gatunkiem realizmu magicznego. Na przykład — w zwykłym życiu. Miejscami mogą ogarniać nas wątpliwości, czy w ogóle chodzi o istoty ludzkie, czy postacie z książki Weroniki Murek to nie na przykład rośliny (w trakcie lektury wątpliwości tych nie można się pozbyć nawet na moment)” (tłum. — Z.O.). J. Púček, 2017: *Karneval temných farieb vytvára dojem pozoruhodnej pestrofarebnosti*. Dostępne w Internecie: <https://dennikn.sk/835947/karneval-temnych-farieb-vytvara-dojem-pozoruhodnej-pestrofarebnosti/> [dostęp: 28.08.2018].

została jednak wysoko oceniona. Warto podkreślić, że autor recenzji zdaje sobie sprawę, jak istotna jest rola tłumacza w pośredniczeniu w dialogu między autorem oryginału i czytelnikiem przekładu:

Láskavý čitateľ nepotrebuje takmer žiadnu znalosť poľštiny, aby veľmi rýchlo pochopil, o aký ťažký prekladateľský oriešok pri tejto knihe išlo. Slovná ekvilibristika Weroniky Murekovej je síce naoko skrytá, no o to intenzívnejšia. Navyše, prekladateľ bez zmyslu pre rytmus a melódiu reči by v jej texte mohol narušiť poriadnu paseku. Patrik Orišek tento škruvinový plod rozlúskol s gráciou a zo slovenského prekladu „Mičurina“ urobil chuťovku aj pre tuzemského čitateľa. Plynulosť jeho prekladu v kombinácii s podmaňujúcou atmosférou knihy otvárajú čitateľovi jedinečnú príležitosť na to, aby s textom splynul a nechal ho na seba pôsobiť cez tie najzastrčenejšie komnaty svojej mysle⁴⁶.

Wybór wierszy J. Czechowicza i zbiór opowiadań W. Murek w kulturze docelowej stanowią źródło nowych inspiracji i refleksji. Książka W. Murek, wprowadzająca czytelnika w świat-nieświat, niepewność, ciemną kolorowość, nie znajduje żadnego odpowiednika lub chociażby dalekiego krewnego w literaturze słowackiej. J. Czechowicz daje wyraz przeczuciom zagrożenia, zmierzchu ludzkości i w tym sensie umożliwia prowadzenie dialogu przeszłości ze współczesnością. W dialog ten się włącza jeszcze jedna pozycja, w przeciwieństwie do dwóch tu przywołanych trzykrotnie już na Słowacji wydana — zbiór opowiadań Tadeusza Borowskiego *Pożegnanie z Marią*. Przekład słowacki ukazał się po raz pierwszy w roku 1974, a następnie w roku 1989 pod tytułem *Rozlúčka s Máriou*. W roku 2017 został wznowiony po raz drugi, tym razem jednak pod tytułem *Nech sa páči do plynu*, zaczerpniętym z innego opowiadania zamieszczonego w tomie oryginalnym. Można się zgodzić ze zdaniem Marka Debnára, filozofa i etyka z Uniwersytetu Konstantyna Filozofa w Nitrze, że zmiana tytułu słowackiego wydania zaszła prawdopodobnie ze względów marketingowych — ma za zadanie przyciągnąć uwagę czytelnika i od razu nasunąć skojarzenie z Holokaustem. Mimo to M. Debnár podkreśla wartości tej pozycji:

46 „Życzliwy czytelnik nie potrzebuje prawie żadnej znajomości polszczyzny, żeby bardzo szybko zrozumieć, jak twardy był ten orzech translatorski do zgryzienia. Słowna ekwilibrystyka Weroniki Murek jest wprawdzie pozornie ukryta, tym bardziej jednak intensywnie obecna. Poza tym tłumacz pozbawiony poczucia rytmu i melodii języka mógłby w tym tekście nieźle narozrabiać. Patrik Orišek z gracją stanął na wysokości zadania, sprawiając, że słowacki przekład »Miczurina« to delikates także dla naszego czytelnika. Płynność jego przekładu w połączeniu z urzekającą atmosferą książki dają czytelnikowi wyjątkową sposobność, aby zlać się w jedno z tekstem i pozwolić mu oddziaływać na najodleglejsze zakamarki myśli” (tłum. — Z.O.). J. Púček, 2017: *Karneval temných farieb...*

Svedectvá z prvej ruky, nech sú akokoľvek dôležité, obyčajne nemajú veľkú literárnu kvalitu, ich zmyslom je vyrozprávať príbeh z jednej perspektívy, kedysi prežitej a dobre známej pravdy. V prípade Borowského platí presný opak, umenie na rozdiel od svedectva nikdy nehovorí konečnú pravdu, pretože vytvára dielo, ktoré autora presahuje, pravdou tak nie je to, čo chcel povedať autor, ale dielo samo⁴⁷.

Tematyka II wojny światowej, własne przeżycia i wspomnienia, opracowanie książkowe tuż po wojnie — to wszystko łączy *Pożegnanie z Marią* Tadeusza Borowskiego z *Pianistą* Władysława Szpilmana. Historia polskiego pianisty jest na Słowacji znana dzięki filmowi Romana Polańskiego, książka w języku słowackim ukazała się dopiero w 2017 roku w wydawnictwie Premedia. Znaczenie obu pozycji oraz rolę ich tłumaczenia w kulturze docelowej można określić słowami M. Debnára: „Upozornovať, kam až dokáže zjásť primitívny populizmus, ktorý sa kvôli ľahostajnosti k vlastnej histórii a nedostatku sebareflexie vracia ako bumerang do dnešných dní, je stále naliehavejšou úlohou nás všetkých”⁴⁸.

Na tle przełożonych na język słowacki w 2017 roku utworów polskich tematycznie wyróżnia się książka Wojciecha Kurtyki *Chiński Maharadża*. Autorką przekładu jest Sylvia Galajda, która wcześniej przetłumaczyła również adaptację teatralną, wystawianą w teatrze Divadlo Kontra w Nowej Wsi Spiskiej od 2016 roku⁴⁹. Stąd wziął się pomysł na przetłumaczenie całej opowieści W. Kurtyki. Jak mówi tłumaczka, słownictwo tej książki jest specyficzne, należy do żargonu zawodowego, dlatego musiała konsultować je z profesjonalistami, między innymi ze słowackim himalaistą Peterem Hámorem i Pavolem Barányim. Główne zadanie polegało na tym, by książka z jednej strony oddawała język wspinaczy, a z drugiej — była zrozumiała dla tych, którzy się na wspinaczce

47 „Świadectwa z pierwszej ręki, jakkolwiek ważne, zazwyczaj nie mają większej wartości literackiej, ich zadaniem jest opowiedzieć historię z jednej perspektywy, przeżytej kiedyś i dobrze znanej prawdy. W przypadku Borowskiego jest całkowicie odwrotnie, sztuka, w odróżnieniu od świadectwa, nigdy nie mówi ostatecznej prawdy, ponieważ tworzy dzieło, które wykracza poza autora, prawdą nie jest zatem to, co chciał powiedzieć autor, ale utwór sam w sobie” (tłum. — Z.O.). M. Debnár, 2018: *Kniha týždňa: Rozlúčka s Máriou*. Dostępne w Internecie: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/474763-kniha-tyzdna-rozlucka-s-mariou/> [dostęp: 28.08.2018].

48 „Coraz pilniejszym zadaniem dla nas wszystkich jest ostrzeżenie, dokąd może prowadzić prymitywny populizm, który przez obojętność na własną historię i brak autorefleksji jak bumerang wraca w dzisiejszych czasach” (tłum. — Z.O.). M. Debnár, 2018: *Kniha týždňa: Rozlúčka s Máriou*...

49 Autorką adaptacji scenicznej oraz jej reżyserką jest K. Rozhin. Por. wywiad z reżyserką: *Čínsky Maharadža: „Každý ma svojego Maharadžę... Každý ma svojego Džema”*. Dostępne w Internecie: <https://wspiny.pl/2016/05/chinski-maharadza-divadlo-kontra/> [dostęp: 28.08.2018].

nie znają⁵⁰. Na podstawie recenzji Veroniki Jánošíkovej można wnioskować, że cel został osiągnięty: „Tak, ako Kurtykovo lezenie často označovali ako umenie, aj slová spojené do viet jeho subjektívnym hĺbkovým vnímaním pripomínajú skôr poézii. [...] Dôvtipné metafory dopĺňajú útlu knižku, ktorá zaujme dušu nielen horolezeckých zasnávaných”⁵¹.

Do ważnych wydarzeń 2017 roku należy wydanie drugiego numeru czasopisma „Revue svetovej literatúry”, w całości poświęconego współczesnej literaturze polskiej⁵². Publikowane utwory zostały wybrane przez Patrika Orięska, który jest równie¿ autorem większości przekładów, pozostałe przetłumaczyła Kristína Karabová. Wydanie tego numeru jest opatrzone artykułem wstępnym P. Orięska, wyjaśniającym wybór dzieł oraz omawiającym tendencje w najnowszej literaturze polskiej, z którą zapoznaje się czytelnik tego numeru „Revue”:

V aktuálnom čísle RSL sa pokúšame [...] predstaviť slovenskému čitateľovi poľských autorov a autorky strednej a mladšej generácie, ktorí sú v slovenskom prostredí neznámí a doposiaľ neprekladaní, či už pre špecifické (poľsko-poľské) témy alebo jednoducho prekladateľskú bezradnosť voči neologizmami a slangom povykrúcanému jazyku, často jazyku ulice, sociálnych sietí, ktorý ciele ne používajú⁵³.

Właśnie polszczyzna w utworach młodego pokolenia, bardziej skłonnego do tworzenia neologizmów, osławiania i przetwarzania zapożyczeń, jest — zdaniem P. Orięska — czymś wyjątkowym w Europie Środkowej, a zarazem trudnym

50 Por. R. Ovšonka, 2017: *Čínsky maharadža po slovensky*. Dostępne w Internecie: <http://www.podtatranske-noviny.sk/2017/10/cinsky-maharadza-po-slovensky/> [dostęp: 28.08.2018].

51 „Tak jak wspinaczka Kurtyki często porównywana jest do sztuki, także słowa połączone w zdania przez jego subiektywne, głębokie przeżycie przypominają raczej poezję. [...] Pomysłowe metafory stanowią dopełnienie cienkiej książeczki, chwytającej za serce nie tylko wtajemniczonych w arkana wspinaczki” (tłum. — Z.O.). V. Jánošíková, 2018: *Boh je láska, záblesk a smrť*. Dostępne w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/boh-je-laska-zablesk-a-smrt> [dostęp: 28.08.2018].

52 Por. „Revue svetovej literatúry”, 2017, nr 2. Poprzednie „polskie” numery tego czasopisma ukazały się w 2001 oraz w 2012 roku, przygotowane kolejno przez tłumaczy K. Chmela i K. Laučíkovą. Por. „Revue svetovej literatúry”, 2001, nr 4 oraz „Revue svetovej literatúry”, 2012, nr 3.

53 „W aktualnym numerze RSL próbujemy [...] przedstawić słowackim czytelnikom polskich autorów i autorki średniego oraz młodszego pokolenia, którzy są w słowackim środowisku nieznani i dotychczas nie byli przekładani, czy to przez wzgląd na specyficzne (polsko-polskie) tematy, czy też po prostu z powodu bezradności tłumacza wobec języka niezkształconego neologizmami i slangiem, często języka ulicy lub sieci społecznościowych, którego celowo używają” (tłum. — Z.O.). P. Orięsek, 2017: *Ostrov a kontinenty. Spoločenstvo a spoločnosť. O súčasnej polskej literatúre*. „Revue svetovej literatúry”, nr 2, s. 3.

z jednej strony do samej translacji, z drugiej zaś — do transferu do innego kontekstu językowo-kulturowego⁵⁴.

Tłumacze oddali głos zarówno prozaikom, jak i poetom urodzonym najwcześniej na początku lat 70. Są wśród nich: I. Karpowicz, P. Pustkowiak, M. Witkowski, W. Grzegorzewska, W. Murek, S. Shuty, P. Wilk, Z. Szczerek, M. Dzido, D. Dymińska, P. Macierzyński, B. Sadulski, B. Nowicka, B. Konstrat, J. Orsz-Wolf i T. Pułka; jedyny wyjątek od tej kategorii wiekowej stanowi B. Urmińska-Keff. Pisarze ci są słowackim czytelnikom prawie nieznanymi, wcześniej ukazały się w czasopiśmie jedynie przekłady M. Witkowskiego⁵⁵, Z. Szczereka⁵⁶ i J. Orsz-Wolf⁵⁷, a przekład całej książki W. Murek wydano właściwie w tym samym czasie co opowiadanie w czasopiśmie. Wybory P. Orieška i K. Karabovej⁵⁸ to efekt sondowania najnowszej literatury polskiej, potrzebne już odświeżenie jej obrazu na Słowacji. P. Oriešek jest przekonany, że

polská literatúra je na Slovensku trochu nerozvážne ešte stále spájaná najmä so starým typom literárneho diskurzu, s veľkými naráciami a veľkými európskymi intelektuálmi, ktorí sa pôsobivým spôsobom zamyšľali nad etickým a politickým smerovaním európskych spoločností a národov, ich komplikovanou kultúrnou a historickou identitou, dnes už prakticky úplne vyhynutými⁵⁹.

Bibliografia przekładów literatury polskiej na Słowacji w ciągu ostatnich lat daje podstawy, żeby się z tym zdaniem nie zgodzić, zakładając, że sposób postrzegania literatury obcej kształtują przede wszystkim przekłady. Szczególnie w 2017 roku ukazały się książki bardzo zróżnicowane, zadowolające gust niemal każdego czytelnika — od miłośników literatury faktu, przez fanów gatunków popularnych, jak *fantasy*, kryminał lub literatura kobieca, aż po wymagające

54 Ibidem.

55 Por. M. Witkowski, 2004: *Denník (november 1999)*. K. Chmel, tłum. „Romboid”, nr 39, s. 21–26.

56 Por. Z. Szczerek, 2014: *Beat*. P. Oriešek, tłum. „Romboid”, nr 7, s. 31–37.

57 Por. J. Orsz-Wolf, 2014: *Vojny — Wars*. K. Karabová, tłum. „Glosolalia”, nr 4, s. 53–63.

58 „Priznávam, logika výberu autorov a autoriek sa riadila výhradne našimi čitateľskými preferenciami. A, samozrejme, literárnymi cenami, na ktoré boli všetci autori a autorky navrhnutí”. „Przyznaję, wybierając autorów i autorki, kierowaliśmy się wyłącznie naszymi preferencjami czytelnicy. I, oczywiście, nagrodami literackimi, do których wszyscy autorzy i autorki zostali nominowani” (tłum. — Z.O.). P. Oriešek, 2017: *Ostrovny a kontinenty...*, s. 4.

59 „literatura polska na Słowacji jeszcze wciąż jest nieco pochopnie kojarzona głównie ze starym typem dyskursu literackiego, z wielkimi narracjami oraz wielkimi, dzisiaj już niemal zupełnie wymarłymi, europejskimi intelektualistami, snującymi sugestywne rozważania o orientacji etycznej i politycznej społeczeństw i narodów europejskich oraz ich skomplikowanej tożsamości kulturowej i historycznej” (tłum. — Z.O.). P. Oriešek, 2017: *Ostrovny a kontinenty...*, s. 3.

większej wprawy czytelniczej, wyszukane językowo i artystycznie opowiadania. Prawdą jednak pozostaje, że nowe tendencje w literaturze polskiej, znajdujące wyraz w twórczości młodych autorów docenianych w kraju, rzadko kiedy są natychmiast uwzględniane w słowackich przekładach, oryginały wielu pozycji wydanych w 2017 roku ukazały się nawet kilkadziesiąt lat wcześniej. Wiele z tych tłumaczeń to swoiste nadrabianie zaległości, uzupełnianie kanonu poszczególnych gatunków.

W przypadku *Wiedźmina*, polskiej szkoły reportażu i *Pianisty* chodzi o dobrze sprawdzone na wielu innych rynkach tytuły, zatem także na Słowacji reakcje są przychylnie mimo opóźnień w ich wydawaniu. Pewnym eksperymentem wydaje się *Krzyk* S. Przybyszewskiego, ponieważ upływ czasu powoduje, że powieść ta nie wydaje się współczesnemu czytelnikowi aż tak innowacyjna lub przerażająca, może więc nieco rozczarować tego, kto spodziewa się mroźnej krew w żyłach opowieści. Należy uważnie przeczytać posłowie, żeby docenić ten utwór oraz przekonać się, że nie chodzi o zwykłą powieść sensacyjną. W tym zestawieniu zbiorów opowiadań W. Murek jest prawdziwym wyjątkiem. Całkowicie można zgodzić się z twierdzeniem J. Púčeka, iż wydanie zbioru opowiadań W. Murek wymagało pewnej odwagi, ponieważ chodzi o nieznaną autorkę oraz prozę, która „nemá ambíciu zasiahnúť široké čitateľské masy”⁶⁰, jest zupełnie odmienna od współczesnej twórczości słowackiej.

Wychodząc z założenia sformułowanego przez K. Bednárovą, że „prekladová tvorba je obrazom spoločnosti a jej tendencií, pohybujúcich sa medzi pólmi uzavretosti a otvorenosti, [...] je aj obrazom liberalizmu, demokracie a pluralizmu, či ich absencie”⁶¹, należy dodać, że przekłady literatury polskiej ostatnich lat zdecydowanie świadczą o otwartości słowackiego środowiska literackiego i kulturowego, a przede wszystkim o pluralizmie zainteresowań (czy też interesów) wydawnictw, tłumaczy i czytelników.

Literatura

- Birčák P., 2017: *Preklady radšej české*. „Revue svetovej literatúry”, nr 2, s. 140—142.
 Horváth T., 2017: *Stanisław Przybyszewski*. W: S. Przybyszewski: *Krik*. Bratislava, Európa, s. 105—126.

60 „nie ma ambicji zaciekać szerokiej masy czytelników” (tłum. — Z.O.). J. Púček, 2017: *Karneval temných farieb*...

61 „Twórczość przekładowa jest obrazem społeczeństwa i panujących w nim tendencji, oscylujących pomiędzy biegunami zamknięcia i otwartości [...], jest także obrazem liberalizmu, demokracji i pluralizmu lub ich braku” (tłum. — Z.O.). K. Kenížová-Bednárová, 1994: *Miesto a funkcia prekladu*..., s. 18.

- Kenížová-Bednárová K., 1994: *Miesto a funkcia prekladu v kultúre národa. Metodologické poznámky k dejinám prekladu*. W: K. Kenížová-Bednárová, red.: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku II*. Bratislava, Veda, s. 8—29.
- Matuszek G., 1985: *Jak czytano powieści „wielkiego demoralizatora”*. „Pamiętnik Literacki”, nr 76/2, s. 35—48.
- Oriešek P., 2017: *Ostrovny a kontinenty. Spoločenstvá a spoločnosti. O súčasnej polskej literatúre*. „Revue svetovej literatúry”, nr 2, s. 2—4.
- Orsz-Wolf J., 2014: *Vojny — Wars*. K. Karabová, tłum. „Glosolália”, nr 4, s. 53—63.
- Przybyszewski S., 2017: *Krik*. T. Horváth, tłum. Bratislava, Európa.
- Roszczyńska M., 2003: *Nowa baśń. „Strzyga” Romana Zmorskiego i „Wiedźmin” Andrzeja Sapkowskiego*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria”, nr 3, s. 257—266.
- Suwara B., 2003: *O preklade bez prekladu*. Bratislava, Veda.
- Szalaśny P., 2015: *Fenomen „Wiedźmina” w Republice Czeskiej*. W: R. Dudziński, A. Flamma, K. Kowalczyk, J. Płoszaj, red.: *Wiedźmin — bohater masowej wyobraźni*. Wrocław, Stowarzyszenie Badaczy Popkultury i Edukacji Popkulturowej „Trickster”, s. 127—135.
- Szczerek Z., 2014: *Beat*. P. Oriešek, tłum. „Romboid”, nr 7, s. 31—37.
- Witkowski M., 2004: *Denník (november 1999)*. K. Chmel, tłum. „Romboid”, nr 39, s. 21—26.
- Żyrek-Horodyska E., 2017: *Reportaż literacki wobec literatury. Korzenie i teorie*. „Pamiętnik Literacki”, nr 4, s. 119—131.
- Žilka T., 2011: *Vademecum poetiky*. Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa.

Źródła internetowe

- Albatros Media*. Dostępne w Internecie: <https://www.albatrosmedia.sk/> [dostęp: 28.08.2018].
- A. Sapkowski: *Zaklínač — Meč Osudu (recenzja)*. Dostępne w Internecie: <http://gwynbleidd.blog.pravda.sk/2016/08/29/a-sapkowski-zaklinac-mec-osudu-recenzia/> [dostęp: 28.08.2018].
- Andrzej Sapkowski — *Zaklínač II: Meč osudu*. Dostępne w Internecie: <https://inferio.sk/andrzej-sapkowski-zaklinac-ii-mec-osudu/> [dostęp: 28.08.2018].
- Balada z tamtej strony*. Dostępne w Internecie: <https://devin.rtv.s.sk/clanky/literatura/158540/balada-z-tamtej-strany> [dostęp: 28.08.2018].
- Baśniowy Wiedźmin*. Dostępne w Internecie: <https://www.fantastyka.pl/publicystyka/pokaz/863> [dostęp: 28.08.2018].

- BRaK 2017 — štvrtý ročník najväčšej medzinárodnej prehliadky knižného ume-
nia na Slovensku.* Dostępane w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/66292>
[dostęp: 28.08.2018].
- Czas zmierzyć się z legendą.* Dostępane w Internecie: <http://przywieczornejherbacie.blogspot.com/2011/09/czas-zmierzyc-sie-z-legenda.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Červenák J., 2014: *Asi takto som sa tváril pri rozuzlení Zapletených...* Dostępane w Internecie: <https://www.facebook.com/Cervenak.Juraj/photos/a.10151524389338376/10152834890503376/?type=1&theater> [dostęp: 28.08.2018].
- Čínsky Maharadža: „Každý ma svojego Maharadžę... Každý ma svojego Džema”. Dostępane w Internecie: <https://wspiny.pl/2016/05/chinski-maharadza-divadlo-kontra/> [dostęp: 28.08.2018].
- Debnár M., 2014: *Kniha týždňa: Temný prípad.* Dostępane w Internecie: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/333191-kniha-tyzdna-temny-pripad/> [dostęp: 28.08.2018].
- Debnár M., 2018: *Kniha týždňa: Rozlúčka s Máriou.* Dostępane w Internecie: <https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/474763-kniha-tyzdna-rozlucka-s-mariou/> [dostęp: 28.08.2018].
- Dlhá cesta reportéra.* Dostępane w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/rozhovory/dlha-cesta-reportera> [dostęp: 28.08.2018].
- Ferko M., 2014: *Zrnko pravdy — Zygmunt Miłoszewski.* Dostępane w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/zrnko-pravdy-zygmunt-miloszewski> [dostęp: 28.08.2018].
- Ferko M., 2015: *Zapletení — Zygmunt Miłoszewski.* Dostępane w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/zapleteni-zygmunt-miloszewski> [dostęp: 28.08.2018].
- Gulasová M., 2018: *Cháronove čísla.* Dostępane w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/krimi/item/4845-charonove-cisla> [dostęp: 28.08.2018].
- Hatňanková M., 2015: *Oči zasypané pieskom.* Dostępane w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/2864-oci-zasypane-pieskom> [dostęp: 28.08.2018].
- Hostovecký M., 2017: *Andrzej Sapkowski: Zaklínač I: Posledné želanie.* Dostępane w Internecie: <https://inferio.sk/andrzej-sapkowski-zaklinac-posledne-zelanie/> [dostęp: 28.08.2018].
- Jaško L., 2015: *Slováci by nemali čítať severské krimi. Ale poľské.* Dostępane w Internecie: <https://kultura.sme.sk/c/7924921/slovaci-by-nemali-citat-severske-krimi-ale-polske.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Jánošíková V., 2018: *Boh je láska, záblesk a smrť.* Dostępane w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/boh-je-laska-zablesk-a-smrt> [dostęp: 28.08.2018].

- Józef Czechowicz — *Balada z tamtej strony*. Dostępne w Internecie: <https://www.vlna.sk/jozef-czechowicz-balada-z-tamtej-strany/> [dostęp: 28.08.2018].
- Kováčik J., [online]: *Rozprávania s Jurajom Malíčkom o sci-fi a fantasy knihách IV*. Dostępne w Internecie: <https://medziknihami.dennikn.sk/clan-ky/rozpravanie-s-jurajom-malickom-o-sci-fi-a-fantasy-knihach-iv/> [dostęp: 28.08.2018].
- Kuric J., 2014: *Zapletení — detektívka veľkého kalibru*. Dostępne w Internecie: <https://jozefkuric.blog.sme.sk/c/371192/zapleteni-detektivka-velkeho-kalibru.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Kuric J., 2014: *Zrnko pravdy — polská detektívka o legende a krvi*. Dostępne w Internecie: <https://jozefkuric.blog.sme.sk/c/359612/zrnko-pravdy-polska-detektivka-o-legende-o-krvi.html?ref=tit/> [dostęp: 28.08.2018].
- Kuric J., 2015: *Po pánovi Tragáčikovi si ma získal aj prokurátor Szacki*. Dostępne w Internecie: <https://dennikn.sk/blog/186622/po-panovi-tragacikovi-si-ma-ziskal-aj-prokurator-szacki/> [dostęp: 28.08.2018].
- Majerová S., 2016: *Slovákovi zachutili knihy horké a ostré ako absint (rozhovor)*. Dostępne w Internecie: <https://www.aktuality.sk/clanok/336158/rozhovor-knihy-ostre-a-horke-ako-absint-slovakom-zachutili/> [dostęp: 28.08.2018].
- Marec S., 2014: *V prvej linii boja za lepšie Slovensko*. Dostępne w Internecie: <https://samuelmarec.blog.sme.sk/c/363817/v-prvej-linii-boja-za-lepsie-slovensko.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Matuszek G., 2011: *Demony u Przybyszewskiego, czyli o szatanie wczesnej nowoczesności*. „Stan Rzeczy”, 1/1, s. 125—126. Dostępne w Internecie: <http://www.stanrzeczy.edu.pl/wp-content/uploads/2013/05/SR1-117-130.pdf> [dostęp: 28.08.2018].
- Meč osudu (Recenzia)*. Dostępne w Internecie: <http://elliesbookverse.blogspot.com/2016/05/mec-osudu-recenzia.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Melichárková E., 2008: *Smrť v Breslau — Marek Krajewski*. Dostępne w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/smr-t-v-breslau-marek-krajewski> [dostęp: 28.08.2018].
- Moskvič R., 2018: *Bytosti vzdorujúce kopancom*. Dostępne w Internecie: <https://dennikn.sk/1183006/bytosti-vzdorujuce-kopancom/> [dostęp: 28.08.2018].
- Novotvar 2017*, [online]: <https://www.vlna.sk/novotvar-2017/> [dostęp: 28.08.2018].
- Nowacki D., 2015: *Debiut bez słabych punktów: „Uprawa roślin południowych metodą Miczurina” [recenzja]*. Dostępne w Internecie: http://wyborcza.pl/1,75410,17579234,Debiut_bez_slabych_punktow_Uprawa_roslin_poludniowych.html?disableRedirects=true [dostęp: 28.08.2018].
- Ovšonka R., 2017: *Čínsky maharadža po slovensky*. Dostępne w Internecie: <http://www.podtatranske-noviny.sk/2017/10/cinsky-maharadza-po-slovensky/> [dostęp: 28.08.2018].

- Palčeková Z., 2017: *Dobrá dobová detektívka* [recenzia]. Dostępne w Internecie: <https://www.martinus.sk/?ultem=264433#reviews> [dostęp: 28.08.2018].
- Pena dní_FM s Arturom Domoslawskim*. Dostępne w Internecie: https://fm.rtvs.sk/relacie/pena-dni_fm/167932/pena-dni_fm-s-arturom-domoslawskim [dostęp: 28.08.2018].
- Pena dní_FM s vydavateľstvom Absynt*. Dostępne w Internecie: https://fm.rtvs.sk/relacie/pena-dni_fm/128104/pena-dni_fm-s-vydavatelstvom-absynt [dostęp: 28.08.2018].
- Prekliati reportéri*. Dostępne w Internecie: <https://www.absynt.sk/prekliati-reporteri> [dostęp: 28.08.2018].
- Prekliati reportéri: Akoby si kameň jedla*. Dostępne w Internecie: <https://mono.sk/prekliati-reporteri-akoby-si-kamen-jedla/> [dostęp: 28.08.2018].
- Prekliati reportéri: Papuša, cigánka, ktorá vedela zarábať*. Dostępne w Internecie: <https://mono.sk/papusa-ciganka-ktora-vedela-zarabat/> [dostęp: 28.08.2018].
- Prekliati reportéri: V sibírskom Kuvajte, v ruskom Impériu. Bez diamantov, ciest a tepla*. Dostępne w Internecie: <https://mono.sk/prekliati-reporteri-v-sibirskom-kuvajte-v-ruskom-imperiu-bez-diamantov-ciest-a-tepla/> [dostęp: 28.08.2018].
- Profil naukowy J. Malíčka*. Dostępne w Internecie: <http://www.uluk.ff.ukf.sk/index.php/20-pracovnici/95-doc-mgr-juraj-malicek-phd> [dostęp: 28.08.2018].
- Przekłady na języki obce*. Dostępne w Internecie: <http://www.andrzej Sapkowski.pl/tlumaczenia.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Púčec J., 2017: *Karneval temných farieb vytvára dojem pozoruhodnej pestrofarebnosti*. Dostępne w Internecie: <https://dennikn.sk/835947/karneval-temnych-farieb-vytvara-dojem-pozoruhodnej-pestrofarebnosti/> [dostęp: 28.08.2018].
- Recenzia knihy Zaklínač (1) — Posledné želanie (Andrzej Sapkowski)*. Dostępne w Internecie: <http://mojcarovnyzivot.blogspot.com/2016/01/recenzia-knihy-zaklinac-1-posledne.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Recenzia: Stanislav A. Wotowski — Dom prízrakov (Europa, 2017)*. Dostępne w Internecie: <http://bookowskiblog.blogspot.com/2018/05/recenzia-stanis-lav-wotowski-dom.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Recenzje „Wiedźmina”*. Dostępne w Internecie: <https://www.martinus.sk/?ultem=215464#reviews> [dostęp: 28.08.2018].
- Rusnáková L., 2015: *Akoby si kameň jedla — Wojciech L. Tochman*. Dostępne w Internecie: <http://www.litcentrum.sk/recenzie/akoby-si-kamen-jedla-wojciech-l-tochman> [dostęp: 28.08.2018].
- Ryszard Kapuściński: Impérium*. Dostępne w Internecie: <https://medziknihami.dennikn.sk/clanky/ryszard-kapucinski-imperium/> [dostęp: 28.08.2018].
- Stanisław Przybyszewski: Krik*. Dostępne w Internecie: <https://dalfar.wordpress.com/2017/12/03/stanislaw-przybyszewski-krik/> [dostęp: 28.08.2018].

- Sztafa K., 2015: *Przemijanie jako widmo. Wokół debiutanckiego zbioru opowiadań Weroniki Murek „Uprawa roślin południowych metodą Miczurina”*. Dostępne w Internecie: <https://kulturaliberalna.pl/2015/05/12/recenzja-uprawa-roslin-metoda-miczurina/> [dostęp: 28.08.2018].
- Szybowicz E., 2016: *Nike 2016 — finaliści. Weronika Murek i uprawa ludzi metodą Miczurina*. Dostępne w Internecie: <http://wyborcza.pl/7,75517,20666050,nike-2016-finalisci-weronika-murek-i-uprawa-ludzi-metoda.html> [dostęp: 28.08.2018].
- Švecová Z., 2016: *Impérium*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/3830-imperium> [dostęp: 28.08.2018].
- Teťáková J., 2015: *Akoby si kameň jedla*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/2730-akoby-si-kamen-jedla> [dostęp: 28.08.2018].
- Teťáková J., 2015: *Cigán je Cigán*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/2900-cigan-je-cigan> [dostęp: 28.08.2018].
- Teťáková J., 2016: *Noční pútnici*. Dostępne w Internecie: <http://www.citaj.to/index.php/recenzie/recenzie-knih/item/4104-nocni-putnici> [dostęp: 28.08.2018].
- Vylúčení (Artur Domosławski)*. Dostępne w Internecie: <https://drominickacita.sk/2018/06/11/vyluceni-artur-domoslowski/> [dostęp: 28.08.2018].
- W.L. Tochman — *Akoby si kameň jedla*. Dostępne w Internecie: <https://medziknihami.dennikn.sk/clanky/wl-tochman-akoby-si-kamen-jedla/> [dostęp: 28.08.2018].

Zuzana Obertová

Nadrabianie zaległości?

O słowackich przekładach literatury polskiej (nie tylko) w 2017 roku

STRESZCZENIE | Autorka artykułu charakteryzuje polską literaturę przetłumaczoną na język słowacki w ciągu ostatnich kilku lat, a szczególnie w 2017 roku. Skupia się na funkcji tych przekładów w kulturze i literaturze docelowej oraz na ich recepcji przez naukowców i czytelników. We wskazanym okresie najczęściej przekładano dzieła reprezentujące trzy gatunki: książki polskiej szkoły reportażu literackiego w wydawnictwie Absynt, powieści kryminalne M. Krajewskiego i Z. Miłoszewskiego oraz powieści *fantasy* A. Sapkowskiego. Autorka prezentuje ponadto recepcję powieści *Krzyk* S. Przybyszewskiego, zbioru opowiadań *Pożegnanie z Marią* T. Borowskiego oraz wyboru wierszy J. Czechowicza pod tytułem *Ballada z tamtej strony*. Wspomina również o przekładach współczesnej literatury polskiej w 2017 roku wydanych w czasopiśmie „Revue svetovej literatúry” oraz o zbiorze opowiadań W. Murek.

SŁOWA KLUCZOWE | literatura polska w przekładach słowackich, reportaż literacki, wydawnictwo Absynt, powieść kryminalna, literatura *fantasy*, Andrzej Sapkowski, Józef Czechowicz, Tadeusz Borowski, Weronika Murek

Zuzana Obertová

Catching up on Backlogs?**About the Slovak Translations of the Polish Literature (not only) in 2017**

SUMMARY | The author of this paper characterizes the Polish literature translated into the Slovak language over the last few years particularly focusing on the year 2017. The attention is paid to the function of these translations in the receiving (Slovak) culture and literature, as well as to the reception of the translations by scholars and readers. Three genres have been translated the most: books of the Polish school of the literary reportage in the Absynt publishing house, detective novels by M. Krajewski and Z. Miłoszewski and fantasy literature by A. Sapkowski. Besides that, the reception of the novel *Scream* by S. Przybyszewski, the collection of short stories *This Way for the Gas, Ladies and Gentlemen* by T. Borowski and the poetry collection *A Ballad from the Other Side* by J. Czechowicz is presented as well. The author of the article presents also translations of the contemporary Polish literature published in 2017 in the Slovak journal *Revue svetovej literatúry* (*World Literature Revue*) and the book of short stories by W. Murek.

KEYWORDS | Polish literature in Slovak translation, literary reportage, Absynt, detective novel, fantasy literature, Andrzej Sapkowski, Józef Czechowicz, Tadeusz Borowski, Weronika Murek

ZUZANA OBERTO VÁ | dr, polonistka, adiunkt w Katedrze Filologii Słowiańskich na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie. Bada polsko-słowackie stosunki literackie, XX-wieczną literaturę polską oraz jej przekłady na język słowacki. Jej zainteresowania naukowe skupiają się głównie wokół zagadnień recepcji literatury polskiej na Słowacji.